

I. N. D.
**CONTEMPLATIO
NUM MUNDI**

DISSERTATIO DECIMANONA,
**VOLUCRUM, PISCIIUM,
SERPENTUM, DRACONUM,
ET INSECTORUM IDEAS ATQUE
DOTES OSTENTANS.**

Quæ sacra
IMPETRATA CENSURA FACULT: PHIL:
Moderante negotium
DANIELE ACHRELIO,

Explicabit
SVENO WETTER /
Wifingzburgo - Smol.

In Auditorio Maximo, ad diem 29 Martij,
Anno Christi 1682.

A B O Æ,

Excusa à JOHANNES L. WALLIO, Reg. Aca-
demix ibidem Typographo.

Mons: E

Generoso Nobilissimoque

DN. CHRISTIERNO CARPLAN,

Domino in Kärtnåås / Kättarsund / Stooregård
& Ristniemi &c. literati ordinis Promotori & Mæ-
cenati ut certissimo, ita humilima animi sub-
jectione æternum devenerando.

Consultissimo & Amplissimo

DN. LAURENTIO B A N G E /

Comitatus Wisingzburgici ejusdemque arcis Præ-
fecto accuratissimo, Fautori & Evergetæ meo
certissimo.

Spectatissimis Prudentibusque

DN. HENRICO F E E G E / in percelebri
hâc Civitate Mercatori solertissimo, Nutritio
meo liberalissimo.

DN. NICOLAO LAURENTII Qwist / Curiz
Börneburgensis Senatori dexterrimo.

DN. ERLANDO Törn Seniori, in Alandia & qui-
dem in Castelholm Tabell. Magistro perindustrio.

DN. MARTINO Dönsing / in inclyta urbe Aboënsi
Inspectori attentissimo.

*Illis ut Patronis, his ut Fautoribus
& Amicis*

Hasce pagellas Dedicat & offert

RESPONDENS.

*N*ter disciplinas philosophicas, Promotores & Fau-
tores optimi, vix alia jucundior & utilior est Phy-
sicâ. Cujus scientiâ illud sapientia divina speculum
Salomon claruit olim, & hæc nostra memoriâ ce-
lebratur. Potuit enim eruditè differere de omni
arborum, plantarum, avium & piscium genere.
Sed porro hæc etiam disciplina non saltem Medicina verum etiam
Theologie studiosis valde utilis est. Quò haud inconvenienter re-
flexisse videtur, clarissimum illud Christiana Reip: lumen Augustinus,
cum in hæc verba prorumperet: In quo genere sunt, quæcunque de
locorum sitis, naturisque animalium, lignorum, lapidum, herba-
rum aliorumque corporum scripta sunt: eamque cognitionem valere
ad enigmata scripturæ sacre solvenda docemus. Hisce itaq; ratio-
nibus haud parum motus, penes me decrevi hanc longè jucundissi-
mam materiam defendere, in quâ ingenii mei vires, licet exigua,
exercere possem. Et quoniam jam, antiquâ consuetudine, mos
minime illaudabilis apud omnes ferè inclita Musarum castra sequen-
tes invaluit, certos sibi prospicere Patronos, sub quorum auspiciis,
sua qualiacumq; palæstræ Musices specimina in publicum tuò emit-
tere possunt. Vestra igitur, benevolentissimi Dn. Promotores, Fau-
tores & amici non uno nomine æstimandi, Nomina, frontispicio
huius dissertationis præscribere volui, nullus dubitans, quin, pro
humanitate vestra, quæ maxima est, hoc quæcunque gratitudinis
τιμωρον, pro multis beneficiis mihi in hisce Musarum palatiis,
procul à domesticis focis militanti, auribus satù benevolis exhibitis,
meliozem in partem accepturi sitis. Quod reliquum est, æternum
Numen supplex veneror, velit vos cum omnibus iis qui vobis in de-
licis sunt, diutissimè incolumes salvos & integros conservare!
Sic precatur, sic vovet

Vestrorum Nominum.

Dabam Abow 25. Martij

A. 1682.

assiduus & fidelis cultor

SVEN. Wetter.

SVENO WETTER S.
ἀναγεγραμμένος ὁ μὲνος
ES NOVUS UT RETE.

Elaboratio :

RETE vel UT tremulos prendit sub littore
piscer:

Sic NOVUS ES WETTER / Retibus hinc
bonis.

L. M^g.

ENEVALD. SVEN.

Q. G. A. SS. Th. D.

P. P. P.

Quā industriā lusi natura rerum, in efformanda tanta
metallorum, lapidum atq; plantarum discrepantia;
Eadem arte divitias suas expliavit in effigianda tot volu-
crum, tot piscium, tot insectorum inenarrabili varietate,
Cui contingere potuit ea dicendi vis; is perorandi ardor,
tam fecundum calami robur, quibus decenter explicare
valet plumarum elegantiam, alarum apparatus, sonorum
delicias, squammeas compagines, molliora tegmina, &
magneticarum facultatum abstrusissima sacra. Tenta-
mus quantum possumus, graviora relicturni futuris ata-
tibus; pusilla quippe res mundus foret, nisi ambitu con-
cluderet, quod omnium ingenia posset fatigare. Interea
litteratiss. Respondens, explica alacriter quid Eruditorum
curiositas circa hoc argumentum in hunc diem annotare
potuit, Vale.

D. ACHRELIUS.

Insulas, solitudines, rupesq; montium sub polo, non ornant, sed turmatim implent UROGALLI, Phasianietiam dicti, Marescaput habent corpus & collum Gallo Pavoni simile, rostrum aqueum, alas castaneo colore tinctas, pedus variegatum ex albo & nigro, caudam prominentem, atram, candidis plumarum punctis interstinctam, crura & pedes, ad digitos usque, plumis fuscis vestitos, ut braccas habere diceres. Fœmina grisea est, pectus tamen rubicundum habet. Quidquid contradicat Scottus, ore tamen cœunt, mas spermata emittit sibilans, quod fœmina devorat & concipit. Ego sanè qui totiens interfui talibus venationibus, nunquam aliud notare potui, nec experiri a sagittariis curiosis, si inter oculi nictum genitalia commiserunt, naturæ rerum illam controversiam dirimendam relinquo. Degunt UROGALLI in montibus, ubi multa abies crescit, de cujus pinnulis, vitam quoque hyberno tempore sustentant. TETRAONES longè sunt minores & planè diversa species, etsi Kircherò aliter videatur, mas nigricat, fœmina grisea est, cum hyeme nives cadunt de alto, se congregant vel in campis aut super glaciem, ibique tam diu morantur, quoad nivium velleræ eos cooperiunt, cum serenum evadit Cœlum, ex naturæ instinctu evolant, silvas petunt, ubi, ex baccis juniperinis granisque betulæ vitam sustentant, adventante Vere & coitus periodo, valles & convalles vocum sonanti modulo implent. ATTAGEN species pariter diversissima, Columbam magnitudine æquat, tota cœcia, nec mas à fœmina nisi nigricanti puncto, quem sub mento gerit, dignoscitur; in profundissimis silvis degit, vesciturque hyeme alni granis & betulæ, verno tempore pipit dulciter, unde fistulis eandem vocem representantibus, deluditur, & capitur avium simplicissima. GALLINA NIVEA attagene major, & tetrice minor, nostra quoque nemora incolit, æstate grisea est, hyeme albescit, pedes habet hirsutos instar Leporis, unde nunquam ramis insidere, sed semper per terram discurs-

Ripa fœstli.

rere solet. *Omnes ha aves in deliciis habentur, ob carnum salubritatem, coctionem facilem, & saporem gratissimum.* *Perdix* rarior in his locis, variarum esse specierum perhibetur. In Svecia & Livonia alibiq; terrarum copiosè invenitur. *Corvum* 5 habemus species, quæ verno tempore adventant, nigri sunt; quæ hyeme manent, vel purpurei, aut grisei, tum gilvi, denique variis coloribus imbuti, magnitudo tamen omnibus eadem, caro delicatissima, trititant omnes, modiceque canunt. *Passerum villici* grisei, sylvestres albi, campestres flavi, qui etiam galguli dicuntur, & maculati apparent; aviculæ sunt astutæ, fallaces, garrulæ. *Turdus* media inter Columbam & perdicem, in multas species dispescitur, sunt marini quos & habet nostra Finlandia, sunt sylvestres, sunt campestres *merula* dicti; omnes ornamenta & delicias præstant magnatum mensis, *Moragilla* caudam habet tremulâ, varicolor est, frumentis delectatur. *Peguinus* peregrina avis, ambulat circa fretum Magellanicum, erecto corpore insedit, nec propter alarum brevitate se attollere valet è solo. Penè omiserim *Gruem* herbarum & frumentorum voratricem, collum & crura habet longissima, corpus instar cygni cinereum, caudam brevem, inter volandum ordinem servat, vigilant noctu seniores, ne irruat aquila, est e grege earum avium quæ hyeme avolant, vere adveniunt, & in septentrione pullos pariunt.

S. 3. Varietate ciborum delectantur, præter nostrates *Anates, Cervos, Cornices, Picas, Picos, Upupas*, omnibus *mnivora* notas, etiam peregrinæ, *Strutio* magnitudine omnes excedens, hic ferro inhiat, illudque resolvit per vitrioli vapores quibus interius abundat, aliàs avis est obliuosa & stolidâ. *Ciconia grui similis glotterans, altivolans, pia & casta.* Hæc provincias à noxiis bestiolis purgat, hæc nidos supra tectorum extremitates artificiosè struit, hæc insigni erga pullos amore ardet, novitque tempus abeundi &

& redeundi. *Ardea* Ciconiæ non dissimilis, piscibus & anguillis delectatur, tempestates præsentit, cum Falcone bella gerit, & sæpè astu victrix evadit. *Pelicanus* peregrina volucris, quo ad magnitudinem Cygno æqualis, rostro tamen adnexum habet sacculum magnæ capacitatis. Ejusdè speciei esse dicitur *Onocrotalus* avis Americana, piscium voratrix. *Pfitacus* ex India in Europam translatus, garrulus est, loquax, astutus, vescitur aviculis, granis, fructibus, docilis est maxime, & aptissima ad discendas voces humanas.

§. 4. Ex Aqueo elemento, piscibus, ostreis, limoque palustri vivunt, præter *Cygnos* & *Anates*, immensa copia notissimarum avium, *Mergorum*, *Fulicarum*, volucrum *Alledictarum*, tum, *Adorum*, *Skrekkonum*, *Prackonum*, *Kniponum*, *Viggonum*, *Anatum rostratarum*, *Picarum aquaticarum*, patria lingua dictarum, in quarum descriptionibus nolo inherere, quia notæ omnibus & singulis, implent maria, flumina, paludes septentrionalium. Sed *Alyen*, tam meridionalis, quam borealis, nitido pennarum vestitu amicta, piscibus vivit.

§. 5. Ad Cœtum cantatricum pertinent, *Luscinia* magna vocum varietate audientes delectans. *Carduelis* dulciter canens; *Achantis* vernale tempus, sonorum modulis indicans. *Ficedula* jucundissimos trillismos effundens. *Alauda* quæ in sublimi, inter aëris vortices, sine intermissione, conditori suo continuo alarum motu laudes canit. *Rubecula* gratiose murmurans. *Parix* suaviter pipiens. *Fringilla* alacri gutture poemata pangens. *Merula* humanas voces effingens. *Hirundo* urbana, montana, sylvestris, eleganter minurriens. Deniq; *Regulus* ob gratiam sonorum nobilissimus. Omnes hæ & infinitæ aliæ aviculæ, muscis, vermiculis, granis, frumentisq; vitam sustentant; corporis parvitatē, plumarum puniceo, cæruleo, igneo, pallido, rubicundo, carbuncolino, spadiceo, gilvoq; amictu; nobilitatem animæ, sagacitate, prudentia & admirabili musica concisa, intorta, plena, gravi, acuta, sonora, tinniente, pensant.

Aves Aquaticæ,
Aves Cantatrices.

CAP. TERTIUM.

De Belluis & Piscibus oceani.

S. I.

Vastitas
maris
Bellum.

OB corporum vastitatem locum primum occupant majores Oceani Belluæ. Quales *Balæna*, *Piscis grandis*, ad longitudinem triginta, vel quadraginta ulnarum tota mole decurrens, caput amplum, durum, immane; orbes oculorum prodigiosi; rictus instar baratri, ad piscium funera expansus; maxillæ horribiles; guttur variis cuniculis persossum, corium glabrum, nigrum & spissum, Pinnæ utrinque; una & tertia in dorso, caudæ temonis vice huc & illuc corpus flectit; extat fistula prægrandis in fronte, per quam aqua ore excepta tanto impetu rejicitur, ut eo jactu, vel naves impleri possint. Habet pulmones, vivos parit catulos, quos impense diligit, amat loca medii oceani, interdum in superficie undarum ad solem se calefacit. Huic affinis est *Cetus* propriè sic dictus, (alias generale est vocabulum, quemvis magnum piscem denotans) differt à Balæna, quod sit magis hirsutus, habeat serratos dentes, cætera communia cum balæna, ut unam speciem esse diceres. *Physeter* pariter è cetorum genere est, differt à Balæna in eo, quod nec tam vastum corpus, aut prætenduras habeat, est enim teres, ore magno, dentibus acutis, & fistula longa præditus; degit ut reliqui, in profundo oceano. *Delphin* princeps Cetorum, ob formæ pulchritudinem, natandi celeritatem, mansuetudinem, & amorem etiam erga homines. Dorsum habet incurvatum & velut gibbosum; rostrum sinum; rictum latum; linguam mobilem; dentes parvos & acutos; oculos magnos, cute propemodum tectos; Pinnas ad latera duas validas, quibus natat, & unam in dorso rigidam & duram; denique Arteriam, pulmones, fistulam, per quam respi-

respirat. Congrediuntur humano more, catulos pariunt, fatum magno amore fovent circumportant & lactant, Gregatim natant, Parentes senio graves alunt, se invicem misericordie diligunt, capti gemunt, cum hominibus, potissimum pueris suaviter lussisse, lego apud *Æl. lib. 6. & Plin. lib. 9. c. 8.*

ORCA, Delphino major, rostrum in dorso recurvum, oculos parvos, pinnas breves, cutem glabram, atram alibi, alibi cœruleam, caudam lunatam, penem mares, foeminae orificium uteri circa caudæ extremitatem habent; capitalem inimicitiam gerit cum *Balenis*, quarum latera sæpe postquam diu per vada, per saxa insectatus est, acuta sua lancea haurit *Manatus* sic dictus, quod pedes anteriores habeat manibus haud absimiles, degit in mari *Indico* prope *Hispaniolam*; Caput habet instar bovis, oculos parvos, magnitudine æquat 14 pedes; delectatur musica, manuescitq; aliquando. *Phoca* seu *Vitulus marinus*, in nostris Aquis frequens, corpus habet instar bovum, circa anteriorem partem torosum, ad caudam que carneocartilaginea est, acuminatum, caput plane vitulinum, oculos splendentes, aurium loco meatus duos, dentes serratos ut canis, collum vix à capite diremptum, pedes anteriores breves, latos, unguibus munitos, posteriores vero in sese complicatos. Fabulosum est quod agros, vinea, pomaria, deperdat, vivit piscibus quos vorat, ascendit scopulos maris æstate, ibiq; ad solem se calefacit, hyberno vero, super glaciem aliquando dormit. Cum adventant tempora partus, quod in Martio contingit, fluitantia intra undas glacierum fragmina occupant, in his pariunt singula singulum catulum, qui primis diebus totus est candidus, deinde paulatim nigrescit. Si eo puncto contingit, subolanum flare, qui glaciem ad littora pellit, agminatim egrediuntur nostrates maris accolæ, eosque horribili lancea mactant, donec cædium eos capit nausea, coria & pinguedinem in usus œconomicos vendunt, carne vescuntur, qui

& insipida, & dura, & nigerrima, & fatida est. Capient etiam Phocam ferreis harpagonibus ut notat Olaus, frequentius hodie glandibus bombardarum.

Pisces
Peltati.

S. 2. Ad latus Cetorum jungimus *Pisces Peltatos* atq; Cartilagineos quales *Sturio* seu *Accipenser*. Corpus habet teres & oblongum, caput pyramidale, os sine maxilla, sine dentibus, sub mento positum, callosa lorica eminentibus hinc inde glandulâ munitus, branchia quaterna, color subviridis. Magnus piscis est, apud nos 9. cubitorum inventus; Frequenter Pontum, *Aeoticum*, *mediterraneum*, indeque per herculeum exspatiatur in omnem oceanum, maria, & flumina. Cibus ipsi sordes, mucus atque limus, quem Suis in morem effodit. Eodem tegumento vestiuntur, *Galco*, quatuor cubitos longus, saxitæ immanis: Et *Huso*, sturioni similis, Danubii incola, quæ quatuor pedes longitudine metitur. *Pastinaca* tota horret aculeis, dorsum lividum, ventrem albicantem habet, cœno delectatur, carnes appetit, innato veneno adversus insidiatores se tuetur. *Rana Piscatrix* cubitalis est magnitudinis, Caput ei corpore grandius, de cætero acculeatus & asper, piscibus ut plurimum victitat. *Simia marina*, terrestri in quibusdam similis, maris rubri accola, tota est cartilaginea, paucis maculis variegata. Nec *Lynam* totam cartilagineam; *Milvum* alatum; *Aprum* Rondeletii, *Aquilas* marinas; *Rajam* cum sedecim ejus speciebus; *Muranam* venetianam, ex hac classe eximere licet.

Pisces
voraces.

S. 3. Piscivora sunt *Canis major*, vorax animal cetaceum & branchiatum, 16 ulnas magnitudine equat, os habet vastissimum, degit in alto pelago, aliquando venaturus summa littora legit. *Glanides* damna pariter infert piscibus, octo cubitorum est, hamo interdum capitur. *Lucium* omnibus notus, vivit etiam raptu, Lasones, percas, gobios, sui que generis minores, devorans. In Tavastræ paludibus longitudinis trium ulnarum inventus est, capi-

tur

tur reti & hamis. *Rhombus* à figura mathematica sic dictus aculeatus s. cubitos longus, Adriatico in aëquore degit, venaturque pisces. *Serpens* sive *Draco marinus*, prodigiosa magnitudinis, circa Norvegiam ducentorum pedum, ut Olaus meminit, & hæc ætas notavit; In Africano oceano tanti roboris esse perhibetur ut triremes evertat; In sinu Codano conspicitur flavi coloris, pedum quadraginta, valde vorax esse dicitur. *Tunnus*, pinguis & egregie magnus, versatur in Atlantico, Pontum petit propter dulces aquas, quas in eum effundunt amplissima flumina, pisces edit & glandes, è quercubus mari vicinis, prolapsas. *Vulpes aquatica* ab astu & caudæ prolixitate sic dicta, excrefcit ad centenas libras, tegitur cute, caudam habet falcatam, grandiorum piscium venatione in pelago delectatur. *Xiphium* vel *Gladius* insignis est molis, & quidem 10 cubitorum, circa Scyllæum promontorium degit, piscibus se alit. Ad hunc ordinem pertinent *Elephas* Sequani, *Phoxini*, & Cervæ fluviatiles, tum *Gobii* majores.

S. 4. Pisces Squamei sunt, *Salmo*, maria fluminaq; Europæ inambulans. In septentrione nostro, præsertim Botnia, *Pisces*, & alibi, ingens eorum copia; adversus aquarum altissima *Squamæ* præcipitia, gradum molitur, saltuq; se proripit in altum. *migeri*. Capitur vel reti vel nassa, & vel sale temperatus, aut coctus fumo divenditur in usum mortalium. *Coracinus* notissimus pelta squamea induratus. *Cantharus* branchiis, pinnis aculeisque præditus, littoralis est, vesciturq; cœno, herbis, aliquando carne, pane, casco, ex navibus in aquas projectis. *Haringus* pedalis est longitudinis, squamis rectus, dorso cœruleo, ventre albo, branchiæ latiores: Pars Oceani intra Angliam, Schotiam, Norvegiam, Daniam patria est harengorum. Hujus species *Halec* Hollandorum tum forte *arenga*, quæ in borealibus hisce maribus, ubi modo salsa aqua est, in immensa copia & verno, & autumnali & hyberno tempore capitur in escam tot hominum, conditur

ditur sale, coquitur fumo, siccatur in sole, assatur recens. Cæterum squamigerorum gregem, comitantur, *Scarorum* quatuor species, plani omnes, pinnisq; ornati. *Turdorum* 19. classes. *Percarum* 5. quarum duo tantum septentrio habet. *Gobiorum* 3. *Antibiarum* 4. *Hepatorum* 3. *Coracinorum* 3. *Canadella*, 2. *Mullorum* 5. *Sargorum* 3. *Lasonum* 2. Et multorum aliorum piscium siue species siue classes quorum icones & dotes vide & lege apud Ulysssem, & Jonistonium, vescuntur omnes, vel musco marino, alga, vermibus aquaticis, tum pisciculis.

Pisces
cuncti

§. 5. Etiam maria, flumina, paludes perambulant alii pisces cute obducti, pinnis vestiti, pennis ornati, ad quem ordinem relegamus *Acum* longum, tenuem, digiti crassitudine, coloris subflavi, longitudine cubiti, nostrates vero pedales sunt. *Angvillam* omnibus notam. *Congruum* lubricum & longum cubitorum quinque, ambulat in mari Sicilico, pugnat cum *murenu*. *Draco* sequitur, qui magnum habet caput, os obliquum curva scissura fissum, virulentos dentes. *Ecbene* pedalis Longitudinis lampetris similis, hunc veteres putarunt naves pleno cursu ruentes, inter undas, sistere & tenere; sed recens ætas effectum hunc contrariis ventis attribuunt, *remoram* vero talem fabulosum dicunt. *Unicornu* qui cornu unicum in vertice gerit. *Mugil* salax & astutus piscis. *Murena* refert serpentem corpore, ad duorum cubitorum longitudinem accedit, vivit in petrosis pelagi locis. *Pungitivus* lanceolis duabus instructus. *Raja* plana cartilagena, stellata cute superbit, bicubitalis, cznosa amans loca. Adde si placet hisce *Zigam*, *Lyram*, *Stromateos*, *Scorpenas*, *marcias*, *Smarin*, *Boopim*, *Soleam*, *Passerem*, *Arnoglossum*, *Rhombos*, *Arancos*, *Satiros*, *Milvos*, *Glaucos*, *Pompilos*, *Mypticeros*, *Simias*, *Clupeas*, *Capitones*, *Asellos*, *Cobites*, *Siluros*, *salmerinos*, *Cotæos*, *Barbos*; doctissimo Aldrovando late descriptos, omnes hi ova pariunt, escamq; habent ubique paratam.

§. 6. Agmen tandem claudunt, primò *Crustati*, *Echinus* & omnia Cancrorum genera. Secundò *Orbiculari*, quales *Uranoscopus*, *Mola*, *Physa*; Tertiò *Volantes*, quo spectat *ma-* Variar.
figurati
piscis.
gnes Eolius ventorum demonstrator, *Hirundo* pedalis est, cute laevi, pinnis in dorso geminis, Gobio fluviatili haut absumilis, degit in mari Mediterraneo volatque demisse circa superficiem aquarum. Hic piscis etiam exsiccatus, suspensus de filo, intra parietes ostendit, à quo cardine ventus extra spirans, aëra mover.

CAP. QUINTUM.

De Serpentibus, Draconibus, Lacertis, & consimilibus animalibus.

§. 1.

Horum multiplex est differentia; Sunt Serpentes *Amphibena* dicti, binis capitibus in utràque corporis extremitate instructi, de cætero teretes, vividi, grisei coloris, longitudinis unius ulnæ cum dimido. *Aspis* serpens est virulentissimus, in Ægypto & Lybia domesticus, color ei variegatus, in capite cristam gerit, longitudine duos cubitos implet, morfu toxico sensum confundit, caliginem oculis, spasmus corpori inducit. *Ammodites* serpens in longitudinem cubitalem extensus, colorem flavum nigræ maculæ distinguunt, venenoso morfu intra septimum diem hominem enecat. *Andrium* & *Hydrius* in terris pariter & aquis habitare scribitur, ternos pedes longi sunt, animalia quæ aculeo feriunt, mox interimunt. Iisdem elementis delectatur quoque *Berus* astutus, lethifer, cinereus & cristalis. *Boa* è vaccis lac sugere dicitur, est serpens immensæ vastitatis. *Cerastes* cornua habet è capite protuberantia, morfu pruritus primo totius corporis, inde vertiginem, denique inflationem tibarum causat. *Chenchri* citrini coloris est, venenum ab hoc ejaculatum, vehementissim.

tissimos dolores parit. *Hemorbais*, stupendo virus jactu, sanguinem ex omnibus membris humanis elicit, cubitalem habet magnitudinem, vivitq; in America. *Dipsas* à siti quam morfu excitat dictus, immodicum quippe potum, sequitur ruptura corporum. *Iaculus serpens innoxius*. *Ptyas* omnia animalia sputo intoxicat, calorem naturalem extingvit, omniaq; interiora, in tabem resolvit. *Seps* putredinem mortu excitat, si non subvenitur, fatum adest. *Sabrin* varicolor, duos cubitos longus, pariter virulentus. *Scptale* innumeris coloribus tinctus, tam venenosus ut etiam spectatores acri obtutu inficiat. *Vipera* sesquipedalis longitudinis, exitialis serpens, vivumque parit animal. Exceptis *Vipera*, *Ceraste*, *Boa* & *Amphisbana*, ceteros omnes ni fallor Aquilonis nemora, campi, & littora habent. Nisi quod domestici illi, quos *Penates* nuncupant, qui olim lacte ab aniculis nutriti, innoxie habitaverunt cum hominibus in nonnullorum ædibus; hodie ob merum Justitiæ, & Christianæ religionis venerationem, ferè cum suo superstitioso cultu evanuerunt: non tamen omnia loca, iis adhuc sunt perpurgata. Sunt nostrates serpentes æquè venenosi ac meridionales, cutem quotannis exuunt, nascuntur vel ex ovis, vel ex putri virulento muco, vel vivos pullos generant, cum Hyems imminet, in septembri latibula sua repetunt intra profundos montium recessus, eò usq; latent, quo ad, Sol relictis australibus signis, vicissim borealia lustrat. De nudinis & conventiculis serpentum adhuc nil certi audeo statuere.

Draco S. 2. *Draco est serpens horridus, venenosissimus, indomitus & formidabilis*. Ejus variæ sunt figuræ. Quidam *Dracones* boves crassitie superant, si medium corpus spectes, colla habent longa, aspera, in serpentis caput desinentia, è quo aures extenduntur, oculi fulgent, os immani rictu, inter acutissimorum dentium claustra, venenum eruat. Pedibus incedunt quaternis, acutissimis unguibus in morem

morem urforum instructis. Panduntur de latere alarum, remigia, cartilaginea, variis coloribus imbuta, cauda infinuosa volumina curvatam acuminatam cuspidem excurrit, totum corpus durissima squamarum crustatura armatum, excepto ventre, ubi bursa veneni squallet, qui totus mollis est. Talis erat anguis ille quem Fr. Deodatus Gezonius olim trucidavit. Quidam *Dracones* superioribus aliàs similes, nisi quod alis careant, binisq; ambulent pedibus, qualis ille fuit, quem Lanio quidam, explosis glandibus interfecit. *Quidam* & alis & pedibus carent, suntq; alias prodigiosæ vastitatis, talem fuisse memorant Hydram, de qua insignem victoriam reportavit Romanorum Attilius. Verbo, *Dracones* existere in Mundo omnium temporum Historiæ testantur, & in luce posita clariss, rerum experientia. Cæterum generari hæc monstra, non ex nubi-
bus deciduis, non ex coitu aliorum serpentum, sed ex di- generas
rio dra-
conum.
versorum putridorum seminum *chao*, mihi haud dubie persuadeo. Nam cum ordinariè reperiuntur in abditis montium criptis, vastisque solitudinibus. Istiusmodi a. loca inhabitent Aquilæ, Vultures & consimiles voraces volucres. Quæ ad nidos suos comportant indefesso studio lepores, agnos, serpentes, stelliones &c. quos dum devorant, semper aliqua portio seminis labitur intra rupes, ex quo seminum ingenti confluxu, post fermentationem nascitur *Draco*. Consimiliter quando serpentum multitudo, sua latibula autumnali tempore intrant, & circa initia veris, inopinata sit nivium relolutio, tum vero aquarum moles intra implet, serpentes enecat, ex qua indigesta farragine, nasci putamus tam monstrosos *Angves*. Quod autem non ex mutuo congressu prodeant, inde probatur, quia solitariè semper inventi sunt, membris carent generationi dicatis, denique nec in Arcam invecos fuisse, cum periret diluvio mundus, Doctorum est opinio.

Serpen-
tes pedis
bus in-
ambu-
lantes.

S. 3. *Lacerta* serpentes sunt quatuor pedibus instructi, longitudo pedalis, caput habent acuminatum, ventrem mediocriter crassum, caudam instar crocodili. Septentrio hos in magna copia alit, circa loca, ubi *Betula* & multa *querus* provenit, in horum quippe antris degit, an ova pariat vel vivos pullos, incertum; ex putridis quisquiliis sub exes arborum truncis, eos nasci exploratum habeo. *Stellionem* ignorat *Aquila*; ut & *Salamandram*, quæ *lacertæ* similis dicitur: Hanc multi Scriptorum in igne vivere scripserunt, quam tamen sententiam plane fabulosam esse, modernorum me docuit experientia.

CAP. SEXTUM

De Insectis.

S. 1.

Laus in-
sectorū

Dixit Plinius, *Turrigeros elephanteorum miramur humeros, taurorumque colla, & truces in sublime jactus rapinas Tigrium*; cum tamen natura rerum non nisi in minimis tota sit. Quæ sane vocabula, animalculis hisce quæ modo contemplabimur, quis non videt quam egregiè possunt adaptari. Omnes rerum figuræ, omnis colorum apparatus, omnes virtutes & dotum miracula harum æcomiam implent, ornant, perficiunt. Habebis mellis distillatrices, habebis sericæ lanæ confectrices, habebis rausices inculcatrices, habebis Politicos, Medicos, Geometras, ornamenta mundi. Cum verò in tantam varietatem diffusa sit hæc familia, ut nulla Zona, nullum clima sit, quod non exhibeat, ratione constitutionis, coloris, magnitudinis, quandam differentiam; licebit juxta Aldrovandi Scotti, Sennerti, Ionstoni, præcepta, per eas quæ sequuntur divisiones, totam doctrinam insectorum tractare.

S. 2. In-

§. 2. Inter *Favifica* principatum obtinent *Apes*, *insecta* Insecta
bombilantia, *laboriosa*, *ingeniosa*, *utilia*, caput habent ob- favifi-
longum cum aculeo, collum gracile, alas proportionatas, cantia.
binas, aqueas, diaphanas, quibusdam venulis distinctas; cor-
pus instar avellanæ, cinereo flavum, paulullum hirsutum;
pedes mediocres, cæsuræ notabiles. Regulam agnoscunt du-
plo ferme se ipsis proceriorem, eumque luteum, cujus
alvus in extremo acutior existit. Rempublicam aptant ad
Regni normam, sensibus pollent, gregatim evolant, succos
colligunt; quos ad domicilia vehunt, in alveos præparatos
exonerant, unde mella habemus & ceram, adversa vitæ
tolerant; consilia incunt, mores ostentant. Monarcham, si
erraverit, anxie inquirunt, inventum cum pompa & plausu
comitantur ad sedem majestatis, si quodam fato periit,
lugent omnes, & solvunt societatem. An crescant apes ex
carne bovina, ut vult Ulysses, vel eorum excrementis, aut
coitu, jam quidem non disputo. Id solummodo scio, quid-
quid *Cardano* contradicat *Scaliger*, ex melle nasci. apertis
fane videmus oculis, collectum in vasa succum, tenui corio
tegi, ubi postquam computruit, post aliquot septimanas
albicans pullus prodit, qui deinde in Apem perfectum pa-
rentibus similem evadit. Interim tamen dubium non est,
quin haud secus ac in ovo, ex vitello fit pullus, albumine
in escam cedente; eodem modo in centro liquidi mellis,
stabulatur propaginis basis & germen. *Fucius* corpore
est grandior & latiori pectore, magnitudine, apum Duci
similis, fur mellis appellatur, adjumentum præstat in confi-
ciendis favis. Ortus idem ac Apum, proprium quippe omni-
bus insectis vel ex putri nasci, aut ex proprio seminio, quod
latet in illorum ovis; *Vespa* nec mel, nec ceram colligit,
favos tamen conficit cæcios, ex tomentosa materia; magni-
tudo corporis non omnibus eadem; alarum numerus par-
cum apibus, alvum & pectus longius; breve caput, coloris

aurei nigro distinctum, antennas super oculos gestans & in ore aculeum. Omnium maximi ex favificantum coetu sunt *Crabrones*, aculeis sævissimis & venenosis instructi, Dugem habent, favos sibi constituunt in excisis arboribus vel ut placet Atist: sub terra ex membranacea materia, carne & fructibus vivunt, Muscas odio prosequuntur, Vespas è diverso amant.

Insecta
quatvor
alis in
structa.

§. 3. *Analytorum quadripennium* prima est *papilio* notissimum animalculum, corpus illi molle, tenerum, flexile, tenui lanugine perspersum, porriguntur de capite minutissima cornua, quæ intermicantium oculorum jucundus fulgor irradiat, expanduntur alæ farinaceæ, quæ ubique gemmant floribus, nitent purpura, stellis radiant. plurima ejus sunt genera, minora, majora, media, locis gaudent amœnis, succosq; pabulantur herbarum. *Perla* insectum pellucidum, variis coloribus ditatum, corpus ei est gracile & oblongum, cartilagineis suis alis volatum exerceat velocissimum. Eorum genera *Ulysses* 10 ponit, quamquam & plures esse possunt, coeunt more muscarum, mare insidente sæminæ; sic sæpe per agros coherentes volare cernuntur, hyeme latent. *Cicadam fritinnientem*, ut omnibus notam, non latius describo; plurimæ ejus sunt species, & planè differentes, in quovis climate mundi.

Insecta
bipennia

§. 4. *Ad analytra bipennia* relegamus triginta *Muscarum* genera, ordinariæ nigricant, quæ in cloacis degunt flavescunt, quæ silvas errant fuscae sunt, quæ boves infestant varicolores, horum cibus, esca humana, sordes, sanguis, sudor animalium, succus denique plantarum; Ex fæce vini quæ nascuntur, uno die saltem vitam protrahunt. Nec longior vita concessa *Ephemero*. Sed *Tabanus* muscis major est, aculeum habet, pedibus incedit, colore æneo fulget, animalia infestat, sanguine vivit. *Culex* tubam gestat in ore, unde truculentam vocem inter volandum emittit, sed & eadem

pro

pro fistula utitur in exsugendo cruore, alvum habet oblongam & annulosam pedes altos, alas binas, olfactu plurimum valet; Palustribus locis gaudet, interdum casas rusticorum gregatim involat, cantuque se delectat.

§. 5. *Senatum Coleopterorum, sive vaginipennium* ornant *Locustæ* famosa animalcula ob damna quæ agris campisque inferunt, imo permittente Deo integris regionibus. Forma variant, color quibusdam viridis, aliis cinereus, nonnullis fuscus, caput habent figura equi, & ante os duo additamenta dura, longa retro crura ad saltum, intestinum unicuique visco immundo repletum. Segetes, gramina, vineas erodunt. Adjunge hisce *Gryllorum* sex species. *Scarabeorum* qui omnes crustis integuntur, quinquaginta species; horum majores nigro cortice teguntur, medii cinereo splendent, minimi vel rubro, vel cæruleo, vel variegato fulgore superbiunt. *Cantharidum* tredecim genera aureo vel viridi habitu rutilantia. *Ips* varias classes. *Bubrestis* infinitas species. *Blattarum* myriades. denique *Cincindelarum* agmina quibus illud à natura contigit, quod noctu instar candelarum luceant.

Insecta
vaginipennia.

§. 6. Jam ad *aptera sive alis carentia* ordo dilabitur. Quorum quædam sunt *pantipeda*, eaque vel sex pedibus incedunt, ut *Formica prudens* & *laboriosum omnibusque notissimum animalculum*, hæc in acervos ædes fabricat, hæc granula & insecta alia prius enecata colligit, hæc tempestatum præscia, multa prudentiæ themata inculcat. Coeunt, ova pariunt unde speciem suam multiplicant, in singulis actionibus sedulitatis & diligentiae singularis typus. Succedunt *Cimices*, *pediculi*, *pulices*, sæda paupertatis symbola & indicia, aliquando notæ optimæ valetudinis; dulcem somni quietem interturbant, & tetra odore torquent, *cimices* potissimum, humanam carnem leniter vellicant, sed mitto de notissimis multa dicere. Octo pedes habet *Scorpio*, caudam gestat septem internodiorum, ex qua emergit acu-

Insecta
pedata.

cu-

culeus veneno plenus, quo lethalia vulnera infligit, canero fluviatili similis est, meridionalia loca inhabitat, & variorum est specierum. *Araneus obtupes funambulo*, veneno turget, ex proprii corporis tenaci visco fila ducit, retia necit, eodem tempore agens Astronomum, Geometram, Venatorem; jamq; collocatus in centro retis, si musca in nassam inciderit, mox per eum radium quem moveri sentit in prædam ruit, quam linteo obvolvitur, enecat, exfugit. Parit araneorum omne genus, quod ultra viginti differentias extenditur, ova, unde pulli prodeunt, gestantes parentum effigiem. Porro multis pedibus ambulant, *Oniscus*, *Iulus*, *Scolopendra*, sunt vermiculi diversorum colorum, pilosi, arcuatim repentes distincti inter se & omnibus noti. Huc meritò repono *Erucas*, *Bombyces* holerici textores, *Curculiones*, *Pityocampes* & *Xylophthoras* qui licet in papiliones & alata insecta aliquando degenerare possunt, quam diu tamen pedibus inambulant, apteri adnumeramus.

Insecta
pedibus
carentia.

S. 7. *Apoda vel sine pedibus*, sunt omnium specierum *vermes* qui lento motu, & verrucoso ventre terram radunt, nascuntur vel in humanis corporibus, in auribus, lingua, oculis, cranio, naso, manibus, pedibus, coxis, imo in phthiasi, seu pediculari morbo, totius corporis massam in vermes resolvi certum est; ducit hæc sætura originem ab alimentis, quæ lentior stomachi calor non valet percoquere. Pariter in quadrupedibus *Asino*, *Equo*, *Porco*, &c; in avibus *Aquila*, *Vulture*, *Noctua* quæ immoderatè cibos devorant; in Piscibus, denique in ipsis majoribus Insectis vermes generantur. Plantarum genus omne talia animalcula producit. In faxis durissimisque metallis nidulantur. Ipsa solida ligna excavant *Teredines*; Terræ gremium incolunt cuprei *Lumbrici*; Cum nivibus decidunt *Oripedes*, vestes rodunt *Tinea*, in limo volutatur *Limax*.

IN VIRUM-JUVENEM
Præstanti ingenio moribusq; egregiis
DN. SVEN: WETTER/
Conterraneum ac fratrem candidissimum.

UT Wetter lacus, indigenis velut almus habetur,
Fertilium undarum piscibus usque Scatens:
Fercula sic profers, Musarum ô docte satelles,
Ingenii foetus, Tu quibus almus eris,
Wetter/ dum celebris Musarum pulpita scandis,
Præside sub celso, dogmata docta serens.
Naturam miro laudatus acumine pandis,
Piscibus atque avibus propria vera docens.
Contemnis quid turba ferat præturgida fumo:
Præmia tî PIETAS *Sedulitasque* dabunt,
Maeste animo forti sanctis pallefcere chartis,
Ult decus in Patriæ fulgida stella cluas.
Cœptis egregiè studiis benedicat Jova!
Gratulor ex animo his auctibus inde tuis!

Gratulabundus adposui
BENEDICTUS T. LITTORIIN,
Wisingzb. Smol.

ACROSTICHON. V.
D Urrans Astripotens magnoque volucris nis
S ympatriota, fovet, speciequæ animalia quâqu E.
V eri istac cupidus Respondens rite remonstra T,
E ximiam Phryas laudem sibi & hinc cumulabi T,
N on vano studio, sed promptâ dexteritat E.
O mine sis felix, ut nomine clarus es, Adto R!
W ive Deo, patria! Maeste; hostibi gratulor ausu S!

Crenâ festinanti scripsit
PETRUS ULNERUS,
S. R. M. Al.

O Multum Salve, Respondens, dulcis amice!
 Altera pars animi sat redamata mei.
 Cognitus est multis Patria Adria, Nomine Wettel/
 Ob genera escorum plurima squamigerum.
 Tu vero frater cognomine Et omine Wettel/
 Notus utroque manes, differis egregie,
 Materiam Physicam bene volvens atque resolvens,
 Quamvis diversum dogmata multa sonent.
 Gratulor hos ausus! labor hic tibi proderit olim;
 Gratulor ingenium non latuisse tuum!
 Rara tua est pietas, Et rara modestia morum,
 Quam quovis melius carmine vita probat.
 Charus eris junctis tibi sanguine sicut amicis;
 Et referes patria premia multa tua.
 Oro igitur cæptis excelsi Rector Olympi
 Adsit, te rerum prosperitate beans!

Inter alios fraternè vovens
 ANDREAS SLETHÆRUS, Wex-Smol.

Wäldrde Her W E T T E L /

Högråbrade synnerlige gode Wän.

En wiff och kloof Student, som sig til gagn och fromma
 All hogh och Sinn har wände til Studier, och wil komma
 Genom dem framdeles fort/ hinna til önsktligt måhl/
 Han skal ey dricka stort af Rutesällers Råhl;
 Ey skal han haa begär til Fyllerij och Lättia/
 Ey vppå sådane plår Odygden Wälar hwättia/
 Hwars skarpa Skott då sehn/ medh Laster tryckes inn/
 I skadh för Dygden reen/ wihi des Hierte' och Sinn:
 Detta hastwer med Flit S W E N W E T T E L wäl betrach-
 Medh Zifwer stor och Rigt all Flättia skadz förachtat. (ett)
 Sampt all Odygders Röhms af Hierteat tvingat nehr
 Och hållit för en Dröm Leet och Wälluster fleer:

Om

Om hans begärlicheet/ Boollige Konster lära/
Mång tempte migh iagh wees trowärdige Wiene bära/
At han fast lyckan och mång anstöt offta sände/
Sic sinne aldrig doch från frile Konster wände.
För en tidh sedan lång hans Fader hädan rycktes/
Derföre med Mootgång han sedan mehra trycktes.
Ja nu för någre år han och sin Moder mist/
Der med fast mehra swår lyckan sig honom wist.
Men ale släkt med friske Modh/ har han doch tolig dragit/
Och/ effter Herrans Bodh des Kors vppå sig tagit:
Med Sinnes stadigheet/ som dygders Moder är/
Olyckans bitterheet/ med många des Besvär/
Haar han med Veröm stort nu endels öfwerwunnit.
Sampt och på denne Orih/rätte nu til Måhlet hunnit/
Som han i studier all sig hafwer förefatt/
Der på vthi all Fall han syffiat Daggh och Nat.
Näst fleer exempel mång/som mig bekant mon' wara/
(Dem iagh för denna gång omröra wil bespara)
Haar han och sig vthwalde Materien skön och raar/
Den han medh priset ale särdeels förswarat haar/
Vnder en höglård Man/som henne hafwer skrifwit/
Och Bugdomen försan/ til nytta floor vthgiftit/
På Tryck med annat mehr/som der til höra kan/
Der af han sligh förseer/ höge loford af hwar Man.
Hwarföre iag och mig af ale mie hierta gläder/
At min Wan öfwat sig i studier, och fore träder;
Jemwål at han så skönt nu disputerat haar/
Det hwar ju kunnat röne/ som så tillstådes war.
Farer nu fore i dygd/ der af gott Namn mon winnas/
Med Ödmuikheet och Blygd/ at Gudh Ehr mild må finnas!
Gudh gifw' Ehr lycka Kund vthi Anslagen fleer/
Och framdeels i all Stund wälsigne mehr och mehr!

A. E. Håf.

Præstantissime & Ornatissime DN. WETTER/

Frater & amice apprime dilecte;

Nihil tam altè Natura constituit, quo virtus non possit
eniti: liquet enim virtutis & Doctrinæ amantes inter
omnem inconstantiz & mutationis aleam esse positos ac
sepe numero multis periculis obnoxios in hoc rerum hu-
manarum pelago. Has idcirco opes qui sectatur, omnes
molestias devorat, magno erectoque animo despicit, & sic
utile, tractu temporis, est per adversa ad usum jucundorum
venisse. Tali consideratione, per dilecte DN. Wetter / in-
mentem incurris, cui nihil magis in votis, est, quam in stu-
diorum cursu ad Doctrinæ & honoris fastigium evehi, quod
jam eruditè disputando honorifice monstras, exinde laus
tibi manet sempiterna & consanguineis tuis gaudium haud
leve. Tua itaque instituta Secundet & benedicat ille
supremus, ut denique scopum & præfixam metam ex voto
tangas.

*Affectu prolixius quam verbis
gratulatur*

**JONAS Wickenberg/
Wisingzb. Smol:**

Ἀξιοπαινετός ἐστὶ ὁ ἀκμᾶν μετασπᾶν
σπᾶν, ἐπισήμης μὲν φυσικῆς ἐπιθυμῶν:
Αὐτὸς τύχῃ σοι μεγάλῃ ὀφέλῃς τε ἔπαιρος.
Αὐτὸ δὲ πῆσαι σε, σφῶτατε συμπατριῶται,
Δείκνυς σε ἐπὶ λέκτῃ ἡ οἰκίῃ διαλέξει.
Εὖρε δὲ τῶν σπᾶν πνέων παμφίλτατ' ἀδελφεῖ,
Ἀμφιφυκῶν ἱκανῶν σφετέρων τῶν ὑπερὸν ἀχθῶν
Ἄξιον ἡδὲ καλὸν μῆσαι σε φάναμα διδῶσι.

σχεδιαζόμεν. ἐτίθη

HARALD: M. Almqvist Wising. Smol.